

Ainu – ursprungsfolk i stadsmiljö

Nyligen besökte Kanako Usawa, som tillhör Ainu-folket i norra Japan, Sverige. Hon har rötter från Hokkaido, men är uppväxt i Tokyo. Henrik Persson fick möjlighet att intervjua henne.

Hur ser du på möjligheterna att bevara en inhemsk identitet i stadsmiljö?

– Det är en utmaning, men möjligt. Det beror på vilken typ av kapacitet lokala ursprungsbefolkningar och staden har, när det gäller nätverk, möjligt utrymme, plats att samlas och tillgänglighet för att delta i verksamheten. I till exempel Tokyo, Japan, är det mycket svårt för de flesta människor att få tid för sådan verksamhet på grund av arbetsbelastningen både på jobbet och hemma. Kvinnor belastas med mycket ansvar för hus och barn, och ska kanske dessutom arbeta. Personligen anser jag att det egentligen inte spelar någon roll var ursprungsbefolkningar lever så länge de har utrymme och plats för att dela sina kulturer. Det viktigaste är att ha en plats där ursprungsbefolkningar kan dela minnen, mat och värderingar. Genom ett sådant utbyte kan ursprungsbefolkningar återanknyta till sin egen kultur och eventuellt vidareutveckla kulturen när man delar den med andra.

– I mitt doktorandarbete är målet att ta upp urbana studier med fokus på diaspora och migration över geografiska områden. Mark Watson, en kollega och god vän, som för närvarande arbetar som lektor vid Högskolan Concordia i Montreal, säger om Kanada att: Inte vid något tillfälle i modern historia har den allmänna opinionen i koloniala nybyggarsamhällen ansett att tillströmning av ursprungsbefolkning till städerna är den viktigaste vägen till ursprungsfolkens sociala evolution.

– Globaliseringen har gett oss nya perspektiv när det gäller att undersöka mänsklig migration i global skala. Det har också gjort det möjligt för oss att uppfatta hur ursprungsfolksfrågor

inte längre är isolerade till enskilda ursprungsbefolkningar.

Till exempel så är jag en urban ursprunglig Ainu mestadels uppväxt i Tokyo, men med rötter i Hokkaido, Japan. Genom globaliseringen blev det möjligt för mig att fullfölja forskarutbildningen i samhällsplanering och kulturell förståelse vid universitetet i Tromsø i Norge. Mitt personliga mål är att slutföra forskarutbildningen så att jag skulle kunna föra min kunskap tillbaka till Ainu-samhället och vetenskapssamfundet i världen som den första Ainu-kvinna med en filosofie doktorsgrad utanför Japan.

På vilka ursprungsbefolkningar kan det här tillämpas, främst?

– På alla ursprungsbefolkningar i världen eftersom sådana kulturer kontinuerligt kan utövas med ceremonier, mat, musik etc i en urban miljö.

Vill du säga något om din egen Ainu-bakgrund?

– Min resa började med ett par ord från min farfar, Tadashi Kaizawa, som var en aktivist och ledare för Ainu-samhället. Han sade: "För att stå på likvärdig plattform som den japanska, måste du utbilda dig. Om du är kvinna, är det ännu mer på det viset". Min farfar ansträngde för att ge tillräckligt ekonomiskt stöd för mitt framtida liv.

Han brukade berätta olika berättelser från sina resor i utlandet med



Kanako Uzawa.
Foto: May-Britt Öhman

fokus på att vi måste uppskatta vad vi har i våra liv. Dessa berättelser var mer intressant än böcker för mig. Vid en ålder av sex eller sju år började han att uppmuntra mig att upptäcka världen och han skulle stödja mig om jag så önskade. Jag blev väldigt glad och kände att det fanns en helt annan värld att upptäcka.

Jag minns honom som en mycket klok och varm person som alltid välkomnade alla som tyckte om att prata med honom. Under sommaren, när vi reste tillsammans i Hokkaido med bil, minns jag att han alltid tog sig tid att besöka Ainus äldre som han inte brukade träffa så ofta.

Den äldre vi besökte uppskattade hans besök mycket. Jag var ju ett litet barn, och jag var förvånad över hur små och isolerade platser de äldre bodde på ensamma. Redan som barn kände jag mig ledsen för dem. Jag förstod inte vad fattigdom innebar vid den tiden, men det var tydligt att det fanns en skillnad mellan mitt liv med min farfar och de äldre Ainus liv.

– Min farfar hade ofta gäster på kvällarna som kom för att diskutera olika frågor. Nästa dag är han uppe klockan fem och läser sin tidning och tar lite grönt te. När han ser några viktiga artiklar i tidningen, samlar han dem i systematisk ordning. Han kunde inte gå till skolan när han var barn, så han var självlärd, vilket imponerade på mig.

– Den tid jag tillbringade med mina morföräldrar i Nibutani, Hokkaido, var alltid något speciellt för mig.

– Eftersom mina föräldrar arbetade i Tokyo, var jag också tvungen att bo i Tokyo. Det blev ett slags känslomässig kris när jag lämnade mina morföräldrar. Jag älskade allt i Nibutani, det fina vattnet från bergen bakom vårt hus, där mina kusiner och jag kunde leka. Eftersom mina morföräldrar var bönder hade de kor, hästar, hundar, höns och katt. Livet var helt annorlunda än livet i Tokyo. Ingen talade heller om "Ainu". När jag återvände till Tokyo, levde jag ett vanligt stadsliv. Jag minns att det som barn var svårt för mig att hantera dessa skillnader känslomässigt.



*Kanako Uzawa spelar mungiga på ett föredrag.
Foto May-Britt Öhman*

– Vid 20 års ålder blev jag rekryterad av experter/aktivister som specialiserat sig inom ämnet Ainu och internationell ursprungspolitisk. Deras mål var att utbilda unga Ainu, så att de kunde uttrycka sina krav på den internationella arenan, som i FN till exempel. Vi hade träning en gång i månaden för att lära oss läsa folkrättsliga texter, FN-systemet och ursprungsfolkens historia i förhållande till FN.

– Vid samma tid inträffade två vändpunkter i mitt liv. Det första var att introduceras i Tokyos Ainu-gemenskap, det andra var en resa till Norge under år 2000. När jag fördes in i Tokyos Ainu-befolkning fick jag en helt annan uppfattning om Ainu än den jag hade från Hokkaido. De hade en urban livsstil som jag, men kunde ändå utöva sin kultur på olika sätt. De hade ett samlingsutrymme, som var en Ainu-restaurang mitt i Tokyo. Den var belägen i en källare på 50 kvadratmeter, en mycket liten plats faktiskt. Köket var så litet att endast två eller tre personer kunde arbeta på samma gång. Men menyn var fantastisk. Alla rätter var utformade utifrån äldre Ainus recept och minnen. Det var första gången jag lärde mig om Ainus matkultur genom arbete på restaurang. Menyn i restauran-

gen reflekterade Ainus livsfilosofi. Till exempel gjorde vi laxrätter, som var Ainus baslivsmedel. Vi använde alla delar av laxen. Huvudet användes för att göra en salt och syrad rätt. Benen användes till buljong för soppa, och köttet till olika andra rätter.

– Enligt Ainus filosofi är dessa laxar speciella gåvor som ges till oss av naturen, så vi ska uppskatta varje enskild del av laxen. Denna Ainu-restaurang blev födelseplatsen för mig i Tokyo. Jag var alltid välkommen och kunde vara den jag är. Denna restaurang omgavs av en betongbyggnad, men det var definitivt den plats som nådde mitt hjärta och min identitet som ung Ainu-kvinna.

– Efter min morfars död bestämde jag mig för att använda det ekonomiska stödet för ta en Bachelor of Arts i sociologi i USA.

– Jag kom till Norge för första gången år 2000 som tolk för Ainu-gruppen. Ett kulturellt utbytesprogram ordnades mellan norska samer och Ainu. Jag blev nyfiken på det progressiva politiska etablissemangen av samer i Norge. Jag ville veta mer om norska samer och föra tillbaka kunskapen till Ainu-samhället.

– Mitt doktorandarbete fokuserar på "platsanknytning" - platser där ursprungsfolket känner samhörighet i stadsmiljö. Mitt mål är att ta reda på hur ursprungsbefolkningar, invandrare, flyktingar och andra människor med olika kulturer kan hitta sätt att leva tillsammans på ett mer positivt sätt än vad som är fallet idag.

– Hur ordnar man ett utrymme där man kan "skapa sig själv" eller "göra sig Ainu" i denna nya urbana miljö? Hur väljer du själv att identifiera dig som Ainu? Vilka sätt finns det att "skapa sig själv"? Hur definierar man detta utrymme som ett Ainu-utrymme genom hur man använder det?

– Hur kan utrymmen sträckas ut över större geografiska områden? Ainus flyttar till Tokyo. De tar med sig Hokkaido till Tokyo med minnen, berättelser, mat.

Jag hoppas att mitt doktorandprojekt kan ge ett bidrag till forskarsamhället, till beslutsfattare och internationella ursprungsbefolkningar genom att föra in praktiska lösningar och sätt att förstå varandra i en mul-

tietnisk miljö för både ursprungsfolk och icke-ursprungsbefolkningar.

– Många kvinnor var involverade i rörelserna, men politiken är lite annorlunda – alltså den kulturella synvinkeln eller inriktningen, deras arbete för att öka medvetenheten om Ainu-frågor. Kvinnor har en annan ställning, det är en dubbel diskriminering. Kvinnor hade ibland ett annat förhållande till föräldrar och farföräldrar. Det fanns ett starkt samband mellan kvinnor och tidigare generationer. Kvinnor försökte aktivt återknyta till tidigare generationer genom sitt hantverk. Så när de förkroppsligar Ainu blir det annorlunda.

– En persons identitet är inte bara konkret. Vi har relationer till varandra och till naturen. Dessa relationer definierar oss – alltså relationerna mellan personer, institutioner, ekonomi och hur de relationerna förhandlas. Många av dessa relationer är ojämlika. Det är så majoritetssamhället verkar för att få makten och att upprätthålla makten i dessa relationer. Det här har att göra med kön, makt och pengar. I det västerländska samhället har heterosexuella vita män mer makt och socialt kapital än ensamstående mammor. Samhället är organiserat på det sättet.

Hur ser du på framtiden?

– Jag ser framtiden som något vi skapar åt oss som vi har gjort i tusentals år. Vi iakttar oss själva och samhället, och vissa kan skapa eller utveckla idéer och koncept som samhällsvetenskap, till exempel kring "vad vi är och hur vi ska leva som medlemmar i samhället".

– När dessa idéer är godkända av ett visst antal människor, kan det integreras i system och politik. Då kan vi leva med de lagarna och den politiken som om det alltid varit så.

– Jag tror att det är upp till oss själva att bestämma vilken typ av samhälle vi vill skapa och leva i. Vad jag gör nu i mitt doktorandprojekt är mitt lilla bidrag till världens ursprungsbefolkningar för att kunna tänka kring våra levnadssätt, så att både icke ursprungs- och ursprungsfolk ska kunna förstå och dela värdefulla kulturer.

Henrik Persson

Ola Persson har textbearbetat.